

Аннотация

В статье рассмотрено практическое внедрение интерактивных методов обучения в процессе педагогической подготовки современного учителя. Доказано, что технологии данного направления предусматривают преобразования суперпозиции преподавателя и субординированной позиции студента в равноправной позиции, что дает возможность студенту – будущему учителю быть объектом учебной деятельности, содействующей практической реализации его стремления до саморазвития и самоутверждения.

Annotation

The article deals with the practical implementation of interactive teaching methods in the process of modern pedagogical training of modern teacher. It is proved that this technology direction involves the transformation of the teacher's superposition and subordinated student's positions in equal state, that enables the possibility to the student, i.e. a future teacher, to be the subject of educational activity that promotes the practical realization of his desire for self-development and self-assertion.

373.5.081: [37.015.31:17

Пшеславська С. О.

СУТНІСТЬ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ОСНОВНИХ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ОРІЄНТИРІВ

Побудова громадянського суспільства, інтеграція України у європейське співтовариство передбачають орієнтацію на людину, її духовну культуру. Морально-духовне становлення дітей і учнівської молоді, їхня підготовка до активної, творчої, соціально значущої, сповненої особистісного смислу життєдіяльності є найважливішою складовою розвитку суспільства і держави.

Формуючись у певних соціальних умовах, духовно-моральні цінності втілюють у собі високі суспільні інтереси, активізують соціальну діяльність, слугують свідомому вибору місця в суспільстві.

Духовний розвиток особистості досягає найвищого ступеня тоді, коли виявлення моральних принципів і норм, правил поведінки і діяльності у вчинках виступає не просто як результат зовнішньої необхідності, а як дія внутрішньої моральної потреби особистості, яка свідомо спрямовує свої інтереси і цілі. При цьому цінності особистості тісно пов'язані з цінностями сім'ї.

Саме сім'я являється однією із найголовніших цінностей, що створило людство. Ні одна нація, ні одне культурне суспільство не змогло обійтись без сім'ї, що відіграє важливу роль у зміцненні здоров'я і виховання, забезпечення економічного і соціального розвитку суспільства, в покращенні демографічної ситуації.

Психолого-педагогічні проблеми морального виховання в родині вивчали І. Бех, Л. Бойко, Л. Драчук, В. Кравець, І. Кошлань, Г. Наумчук, Л. Синютка, Т. Троїцький. Основи родинного виховання досліджували Т. Алексєнко, В. Іова, Л. Красномоєць, А. Марушкевич, Л. Повалій, В. Постовий. Формуванню сімейних взаємин і педагогічної культури батьків присвятили свої праці О. Зверева, О. Калюжна, Л. Києнко-Романюк, І. Савченко, І. Трубавіна, Т. Ушеніна. Можливості засвоєння старшокласниками моральної культури розглядали В. Бутенко, І. Гоян, Я. Кальба, Т. Латишєва, Л. Михайлова, О. Рудіна, Т. Суцєнко, Г. Шевченко та ін.

М. Й. Боришевський зауважує, що особливе вирішальне значення у розвитку духовної спрямованості особистості належить змісту сімейно - родинних цінностей. Якщо для батьків такі цінності є священними, якщо вони дійсно визначають щоденну поведінку батьків, то і діти поступово навчаються долати численні негативні прояви навколишнього соціального середовища [2].

Засвоєння моральних норм і формування особистості, як доводить Т. В. Вечерок, починається в родині із самого народження і є важливим у будь-якому віці, а особливого змісту вони набувають у період юнацтва [3]. У старшому шкільному віці процеси фізичного, психічного, соціального розвитку є найбільш складними. В учнів старшої школи формується здатність до самостійного мислення, вчинків, оцінки, саморегуляції та самовиховання. Вони здатні до формування усвідомлених особистісних моральних установок, цінностей, відповідного стилю поведінки.

На всіх етапах розвитку дитини в сім'ї, як на неї, так і на її батьків, постійно впливають різні фактори соціального середовища. Серед таких факторів В. С. Торохтій [4] виокремлює наступні:

1. "Склад думок" сім'ї. Фактор відображає соціально-психологічний аспект життя і відзначається своїми особливостями. Вся система цінностей, настанов, потреб та мотивів сім'ї орієнтована на реальні можливості її життєдіяльності. Склад думок сім'ї багато в чому визначається умовами життя. З часом формується здатність адаптації цілей, установок, ціннісних орієнтацій сім'ї до реалій зовнішнього життя, готовність до різноманітних життєвих змін, професійної діяльності подружжя.
2. "Характер спілкування" сім'ї. Цей фактор також відображає соціально-психологічний аспект способу життя сім'ї. У нього є свої особливості, а саме: специфічна міжособистісна комунікативність, відкритість сімейної комунікації для соціального середовища, вираженість власних сімейних

інтересів, неформальність відносин між членами сім'ї.

3. Ставлення соціального оточення до сім'ї. Даний фактор неоднозначний, нерідко характеризується суперечностями, а інколи і неадекватністю реальних домагань та очікувань. В одних випадках у дитини формується впевненість у можливості розв'язання складних життєвих завдань, а в інших – невпевненість у собі, у своїх батьках.
 4. Традиції сім'ї. Традиції сім'ї засвоюються як уявлення про загальнолюдські цінності, правила і норми поведінки. Батьки і діти, зберігаючи загальні риси культури своєї народності, нації, засвоюють духовні цінності національного-духовного середовища. Традиції сім'ї виступають одним із засобів формування у дітей високих моральних якостей.
 5. Інтелектуальний рівень учнів школи, групи, класу, де навчається дитина. Цей фактор неоднозначний і діапазон його впливу досить широкий. Від нього залежить успішність виховання, яка не визначається в абсолютних величинах, а завжди оцінюється за допомогою порівняння.
- Як бачимо, система факторів, які впливають на морально-духовний розвиток особистості, складна, динамічна, часто залежить від індивідуальних, суб'єктивних чи об'єктивних умов.

Пенькова О. зауважує, що сім'я, як мала соціальна група, тісно пов'язана із суспільством, змінюється і розвивається разом з ним. У життєдіяльності сім'ї морально-духовні цінності впливають на спосіб життя родини. Протягом існування сім'ї вся система загальних цінностей зазнає певних змін і перетворень. Одні цінності втрачають своє значення, інші, навпаки, стають більш актуальними, з'являються нові. Отже, система загальносімейних цінностей є динамічною, так само, як і система цінностей кожного із членів родини. Слід зазначити, що накопичення подружжям спільної системи цінностей відбувається у процесі пристосування їх до сімейного життя. Для сімейної взаємодії має значення не лише створення спільних цінностей, а й повага кожного до цінностей інших членів сім'ї. Великого значення набувають цінності, пов'язані з соціальним статусом сім'ї: освітою, професією, загальним культурним рівнем членів сім'ї, економічними становищем та дозвіллям родини.

Вітчизняні науковці встановили, що цінність сім'ї і сімейних відносин у підростаючих поколіннях падає в зв'язку з формуванням у них нової системи цінностей, які базуються на егоїстичних пріоритетах, втраті сімейних традицій і звичаїв, низькому рівні уявлень про базовий соціально-психологічний обов'язок – батьківство чи материнство. Наслідком кризи цінності сім'ї є численні проблеми дитинства: порушення процесів формування у дітей духовно-моральної сфери; спостерігається духовно-моральна некомпетентність, відсутність у підростаючого покоління чітких уявлень про добро і зло, відповідальності перед своєю сім'єю, суспільством, державою.

Саме сім'ї належить головна роль у формуванні духовно-моральних цінностей. Сім'я – це основа держави (що вже являється абсолютною цінністю), головною і беззаперечною умовою збереження і примноження духовної історії народу, його традицій. Якщо події, що відбуваються в нашій країні, приведуть до стабільності на прогресивному, якісному рівні, то буде сформована стійка система цінностей як на суб'єктивному, так і на об'єктивному рівнях. Тоді сім'я, як основа суспільства, зможе сформувати базові для суспільства цінності.

Зауважимо, що особливістю духовно-моральних цінностей є те, що вони соціальні за своєю природою, але індивідуальні за характером вираження.

Сімейні духовно-моральні цінності – це моральні установки, що базуються на розумінні інституту сім'ї, відносин між членами сім'ї, традиційній духовно-моральній культурі народу в цілому. Тому, сімейні духовно-моральні цінності – це вироблений і відкрито схвалюваний сімейною свідомістю ідеал, у якому містяться абстрактні уявлення про атрибути щасливої сім'ї в різних сферах життєдіяльності.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства перед батьками та педагогами стоять такі завдання щодо формування сімейних цінностей старшокласників:

1. Сприяти формуванню у старшокласників сімейних морально-духовних цінностей як духовно-моральних орієнтирів, розумінню цих цінностей, використанню їх в якості життєвих орієнтирів та установок:

а) формування абсолютних цінностей: кохання, добро, повага, цнотливість, істина, культура, віра, надія, краса, соборність через повернення до національних традицій православної культури, творам української і світової літератури;

б) формування суспільно-державних цінностей: Батьківщина, громадянство, свобода і рівність, безпека, правда, гідність, мир;

в) формування культурно-національних цінностей сім'ї: кровна спорідненість, діти, матір (материнство), батько (батьківство), рідний дім, здоров'я, сімейний устрій, традиції, звичаї та обряди.

2. Створювати умови для формування в учнів бази знань, уявлень і переконань відносно себе як майбутнього сім'янина.

3. Ознайомити учнів з творами видатних письменників, поетів, художників, композиторів, кінорежисерів, які своїми творами сприяють формуванню сукупності знань, уявлень і переконань щодо себе як майбутнього сім'янина.

4. Сприяти отриманню учнями досвіду продуктивної поведінки в процесі вирішення проблемних ситуацій, попереджуючи конфліктні ситуації в майбутньому, створенню психологічного клімату сім'ї [3].

Отже, сімейні духовно-моральні цінності – це світоглядні уявлення і моральні установки, засновані на розумінні інституту сім'ї, відносин людей в сім'ї, відповідальної шлюбної і сімейної поведінки індивіда в

традиційній духовно-моральній культурі народу, що забезпечують культурне і демографічне відтворення українського суспільства і держави.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених виділяються різні підходи до виявлення специфіки духовно-моральних цінностей старшокласників, у тому числі і сімейних. Ці підходи об'єднує наступне: звернення до гуманного, тобто людського початку, спрямованість на благо людини, сім'ї і життя на землі.

Використана література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
2. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 144-150.
3. Вечерок Т. В. Сімейні традиції у моральному вихованні старшокласників : методичний посібник / Т. В. Вечерок. – Херсон : Айлант, 2004. – 84 с.
4. Торохтий В. С. Психология социальной работы с семьей / В. С. Торохтий. – М. : Рос. акад. Образования. Центр социальной педагогики. Ин-т социальной работы, 1996. – 152 с.
5. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.

Аннотація

В статье актуализируется проблема формирования семейных ценностей старшеклассников как основных моральных установок, базирующихся на понимании института семьи, осознание личностью значимости ответственного брачного и семейного поведения.

Annotation

The article is updated a problem of forming the upper school pupils' family values as leading moral principles based on an understanding of the family institution, the individual's realizing awareness of the importance of responsible marriage and family behavior.

УДК373.5.016:37.015.31

Шевченко А. Ф.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ”

Як свідчать реалії сьогодення, сучасний рівень інтеграції суспільних, гуманітарних, технічних наук та швидке зростання інформаційних потоків призводять до об'єктивної неможливості охопити всі сфери людської діяльності в освітньому процесі. У зв'язку з цим, пріоритетним стає можливість побудови навчання в рамках категорій суб'єктності та комунікативної природи педагогічної взаємодії, що спонукає до необхідності переосмислення існуючих традиційних підходів організації навчання у вищій школі.

Не винятком стає курс “Методика виховної роботи”, саме він є тією зв'язуючою ланкою між теоретичними питаннями проблем виховання та практичними аспектами організації виховної діяльності. І не дивлячись на те, що сучасна методика виховної роботи бачиться і планується як суто класичний курс теоретичного спрямування, тим не менше історія цього питання свідчить про інші тенденції. І це природно, що методика організації виховної роботи у працях радянських науковців 60-90 рр. (І. Козлов, М. Болдирев, Ю. Азаров, Е. Костяшкін, Н. Щуркова, Л. Рувинський та ін.) так чи інакше торкалась проблеми виховного колективу як форми функціонування цілісності навчального процесу. Разом з тим, не залишалась поза увагою і підготовка вчителя до виховної діяльності, яка ототожнювалась то з мистецтвом виховання чи педагогічною технікою, а то з майстерністю педагогічного впливу.

Сучасні тенденції у конструюванні змісту навчального курсу з методики виховної роботи безпосередньо пов'язані з науковими доробками Є. Смяглікової, С. Заозерської, Н. Коняєвої, Т. Нікандрової, О. Сєдих, Л. Маленкової, О. Томілець, І. Трухіна, С. Карпенчук, Л. Байкової, Л. Гребенкиної, О. Єремкіної, В. Сластьоніна та ін. Головні ідеї яких полягають у тому, що:

1. Простежується тісний взаємозв'язок між методикою виховної роботи, соціальними технологіями (професійно-педагогічного спілкування; вирішення педагогічного конфлікту; виховної діяльності; управлінням виховним процесом) та педагогічними інноваціями в освіті.

2. Методика виховної роботи вивчається на старших курсах у процесі організації теоретичних і практичних занять, активної тренінгової, консультативної та самостійної роботи студентів в системі взаємодії викладач – вчитель – методист.

3. Досягнення поставленої мети практичних занять можливо лише за умови різнобічної орієнтації майбутнього вчителя на всі сфери педагогічної діяльності. Тоді студент має всі шанси здійснити порівняльну характеристику виховної системи низки шкіл; ознайомитись з методикою індивідуальної та колективної виховної роботи, опанувати основами педагогічних технологій; вивчити систему психологічної діагностики; розібратися в питаннях самоврядування і творчого самовиховання особистості в учнівському